

2. Derivace sloves IV: kauzativum

6.3.2019

Termíny:

tr: ettirgen çati

cs: kauzativum

en: causative

biblio:

Ersen-Rasch 2012, 129-131

Ketrez 2012, 153-154

Kučera 2014, 189-194

Lewis 2000, 147-150

	turecky	česky
činný	<i>sevmek</i>	milovat, mít rád
zvrat.	<i>sevinmek</i>	radovat se
vzáj.	<i>sevişmek</i>	milovat se (s někým)
trpný	<i>sevilmek</i>	být milován
kauz.	<i>sevdirmek</i>	vlichotit se (zařít, aby někdo miloval)

1. Pravidla tvoření

Kauzativum se tvoří jednou z přípon *-dir* /-t /-ir /-ar /-it, která se přidává přímo za kmen slovesa. Význam kauzativa by se dal zobecnit jako „dát, nechat něco udělat / zařít, aby se něco stalo“.

přípona	aktivum	kauzativum
-dir	<i>yazmak</i> „psát“	<i>yazdırmak</i> „dát napsat, nechat napsat“
-t	<i>kapamak</i> „zavřít se“	<i>kapatmak</i> „zavřít“
-ir	<i>bitmek</i> „skončit“	<i>bitirmek</i> „dokončit“
-ar	<i>çıkamak</i> „odejít, vyrazit“	<i>çıkarmak</i> „vyndat“
-ir	<i>korkmak</i> „bát se“	<i>korkutmak</i> „vystrašit, strašit“

1. Přípona *-dir*

Tato přípona je nejčastější. Nepoužívá se u víceslabičných sloves, která končí na samohlásku, nebo na *-l* a *-r*.

<i>kesmek</i> „stříhat“	→ <i>kestirmek</i> „nechat se ostříhat“
<i>donmak</i> „mrznout“	→ <i>dondurmak</i> „zamrazit“
<i>ölmek</i> „zemřít“	→ <i>öldürmek</i> „zabít“
<i>bilmek</i> „vědět“	→ <i>bildirmek</i> „dát vědět, oznámit“

2. Přípona *-t*

Přípona *-t* se používá s víceslabičnými slovesy, které končí na samohlásku, nebo na *-l* a *-r*.

<i>anlamak</i> „rozumět“	→ <i>anlatmak</i> „vysvětlovat“
<i>küçülmek</i> „zmenšovat se“	→ <i>küçültmek</i> „ponižovat“
<i>okumak</i> „číst“	→ <i>okutmak</i> „nechat předčítat“
<i>düzelmek</i> „napravit se“	→ <i>düzeltemek</i> „opravit (úkoly), napravit“

3. Přípona *-ir*

Používá se u přibližně dvaceti jednoslabičných sloves.

<i>düşmek</i> „spadnout“	→ <i>düşürmek</i> „shodit“
<i>pişmek</i> „vařit se“	→ <i>pişirmek</i> „vařit, uvařit“
<i>batmak</i> „potopit se“	→ <i>batırmak</i> „potopit“
<i>doğmak</i> „narodit se“	→ <i>doğurmak</i> „porodit“

4. Přípona *-ar*

Používá se pouze u následujících 5 sloves.

<i>çıkılmak</i> „odejít, vyrazit“	→ <i>çıkarmak</i> „vyndat“
<i>çökmek</i> „propadnout se“	→ <i>çökermek</i> „zapříčinit propadnutí“
<i>gitmek</i> „jít“	→ <i>gidermek</i> „odstranit“
<i>kopmak</i> „utrhnout se“	→ <i>koparmak</i> „utrhnout“
<i>onmak</i> „prosperovat“	→ <i>onarmak</i> „opravit“

P1 *Seninle ölüme giderdim.*
„Šel bych s tebou na smrt.“

P2 *Sistemin eksiklerini giderdim.*
„Odstranil jsem chyby systému.“

5. Přípona *-it*

Používá se pouze u několika jednoslabičných sloves.

<i>korkmak</i> „bát se“	→ <i>korkutmak</i> „vystrašit, strašit“
<i>ürkmek</i> „leknout se“	→ <i>ürkütme</i> „vylekat“
<i>kokmak</i> „zapáchat“	→ <i>kokutmak</i> „zasmradit?“

6. Výjimky

Některá slovesa tvoří kauzativ nepravidelně.

<i>emmek</i> „sát“	→ <i>emzirmek</i> „kojit“
<i>gelmek</i> „přijít“	→ <i>getirmek</i> „přinést“

<i>görmek</i> „vidět“	→ <i>göstermek</i> „ukázat“
<i>kalkmak</i> „vstávat“	→ <i>kaldırmak</i> „zvedat, odstranit“
<i>kurtulmak</i> „zachránit se“	→ <i>kurtarmak</i> „zachránit“

U některých sloves lze pozůstatky kauzativu vidět, ačkoliv sloveso, ze kterého bylo odvozeno upadlo v zapomnění.

<i>götürmek</i> „odnést“
<i>göndermek</i> „poslat“

7. Zdvojení kauzativu

V některých případech (především pokud je kauzativum normálně užívané tranzitivní sloveso), se kauzativum zdvojuje k vyjádření dalšího stupně kauzality.

<i>ölmek</i> „zemřít“	→ <i>öldürmek</i> „zabít“	→ <i>öldürtmek</i> „nechat zabít“
<i>doğmak</i> „narodit se“	→ <i>doğurmak</i> „porodit“	→ <i>doğurtmak</i> „porodit (as.)“

P3 *Maduro: Trump yönetimi beni öldürtmek istiyor.*
„Maduro: Trumpova administrativa mě chce dát zabít.“

P4 *Üç yaşındaki çocuk kuzu doğurttu.*
“Tříleté dítě porodilo jehně.”

P5 *Yaşlı amca valizini taşıttırıyor.* (Kuç 193)
„Starý pán si nechává nést tašku.“